

De zaak Baybasin voor de CEAS
Rapportage van de Toegangscommissie (TCEAS)

1. Inleiding

De onderhavige verzoeken aan de TCEAS betreffen de veroordeling van Huseyin Baybasin. Deze is in beroep gekomen tegen een veroordelend vonnis van de Rechtbank Breda op 9 februari 2001 (LJN AA9941). Betrokkene is door het Hof Den Bosch op 30 juli 2002 (LJN AE5920) veroordeeld terzake van na te noemen feiten tot levenslange gevangenisstraf. Ingestelde beroepen in cassatie (HR 21 oktober 2003, LJN AH9922) en bij het EHRM (2005) bleken vergeefs.

Betrokkene is veroordeeld terzake van:

1. Het medeplegen van moord (met ene Yavuz, ene N. Korkut en de pleger van het feit) op Sadik Suleyman Öge op 9 november 1997 in (een theetuin in) Istanbul waarbij hijzelf niet aanwezig was.
2. Posing tot uitlokking van A.A. Ahmadi om eind 1997/begin 1998 K.C. Mahboub in Kentucky (USA) te vermoorden.
3. Medeplegen van gijzeling eind november 1997 van M. Celik (alias Haci Hasan) te Istanbul.
4. Voorbereiding van invoer van 20 kg heroïne naar Nederland eind 1997/begin 1998 en voorbereiding tot uitlokking daartoe van Nuri Korkut.
5. Posing tot uitlokking van I. Metin tot moord op Marsil en/of Malkoc in februari 1998.
6. Als bestuurder deelnemen aan een criminele organisatie.

Uit de gebruikte bewijsmiddelen blijkt het Hof grote betekenis te hebben toegekend aan telefoontaps. Wij citeren de volledige overweging 10.6.1 met betrekking tot de bewezenverklaring in de Ögezaak (feit 1):

“Uit de telefoontaps in dossier 1 leidt het hof af, gelet op de tijdstippen waarop die gesprekken gevoerd werden en de informatie die over en weer tussen de gespreks-deelnemers werd uitgewisseld, dat verdachte nauw bij de moord op Sadik Suleyman Öge betrokken was.

Verdachte had voor de moord telefonisch contact met Yavuz en Nuri Korkut. Daaruit blijkt dat verdachte opdrachten met betrekking tot de moord geeft, indirect de personen die uiteindelijk de opdracht moesten uitvoeren, aanstuurt en de gang van zaken daaromheen dirigeert.

Ook uit de telefoongesprekken na de moord blijkt van die betrokkenheid:

- verdachte wordt op de hoogte gehouden van de uitvoering van de opdracht. Als blijkt dat Öge op 9 november 1997 's middags om 16.25 uur in een theetuin in Istanbul wordt vermoord, wordt verdachte kort daarna, om 17.16 uur, door Yavuz gebeld dat de 'opdracht' in de tuin was uitgevoerd waarop verdachte verheugd reageert (tapgesprek A-1-1). Tijdens het verhoor bij de rechter-commissaris op 13 januari 1999 met betrekking tot dit gesprek verklaart verdachte overigens dat hij met iemand over deze moord heeft gesproken op een tijdstip dat nog geen sprake kan zijn van publicatie in een krant, terwijl hij eerder in het verhoor aangeeft dat het gesprek gaat over hetgeen in een krant is verschenen over de moord op Öge.
- Verdachte geeft opdracht dat over deze zaak niet mag worden gesproken (tapgesprek A-1-3).

- Er worden details over de zaak in uitgewisseld (*sic*).
- Er is sprake van de eerloze Sakkali (man met de baard) (tapgesprek A-1-4), terwijl op de foto van het slachtoffer in de Hürriyet (dossierpagina 356) een persoon te zien is met een volle baard.
- Er is eenmaal op het slachtoffer geschoten (tapgesprek), hetgeen overeenstemt met een terzake opgemaakte medische verklaring (één inschotverwonding, dossierpagina 349)
- Er worden bijzonderheden over de liquidatie besproken. Er wordt aangegeven dat het contract op de werkplaats was en dat daarbij één keer op hem was geschoten (tapgesprek A-1-5). Dat het de werkplaats was van het slachtoffer blijkt uit eerdergenoemd artikel in de Hürriyet, waarin wordt vermeld dat Öge de theetuin exploiteerde (dossierpagina 355).

Het Hof is op grond van het vorenstaande van oordeel dat tot medeplegen van moord kan worden geconcludeerd. De betrokkenheid van verdachte bestond uit het geven van opdrachten met betrekking tot de moord en het aansturen van de uiteindelijke dader. Het hof is van oordeel dat tussen verdachte, die in Nederland verbleef, en Yavuz, Nuri Korkut en de pleger van het feit, een zeer nauwe samenwerking heeft bestaan, die op niets anders dan de dood van Sadik Süleyman Öge gericht kon zijn. Verdachte moet dan ook als mededader worden aangemerkt en daaraan doet niet af dat verdachte bij de moord niet lijfelijk aanwezig was.”

De hiervoor geciteerde overweging over feit 1 wordt voorafgegaan door een algemene opmerking, welke als volgt luidt:

“Rekening houdend met versluierd taalgebruik in de tot bewijs gebezigde tapgesprekken welke het hof als zodanig behoedzaam gebruikt en waaraan het hof, gelet op de context waarin een en ander voorkomt en de samenhang daarvan met de externe werkelijkheid, dat wil zeggen zich buiten de tapgesprekken voordoende uit de bewijsmiddelen naar voren komende feiten die duidelijk maken waarop die tapgesprekken betrekking hebben, inhoud geeft, overweegt het hof met betrekking tot het bewezen verklaarde nog als volgt (...)”.

Ten aanzien van de gijzeling van Celik overweegt het Hof in rechtsoverweging 10.6.3 als volgt:

“Uit de telefoontaps in dossier 4 leidt het hof af, gelet op de tijdstippen waarop die gesprekken worden gevoerd en de informatie die door de betrokken gespreksdeelnemers over en weer werd uitgewisseld, dat verdachte nauw bij de gijzeling van Mehmet Celik (alias Haci Hasan) betrokken was. Verdachte had voor de gijzeling telefonisch contact met Tekin, Kenan Saritas en Erol. Daaruit blijkt dat onder meer verdachte de gijzeling beraamt en in dat kader opdrachten geeft, indirect de personen die uiteindelijk de opdracht uitvoeren aanstuurt en de gang van zaken daaromtrent dirigeert. Er worden details over de zaak uitgewisseld. Er moet een persoon - welke in de tapgesprekken wordt geduid als Haci Hasan - worden vastgezet in een huis vanwege een geldbedrag wat hij verschuldigd is en (terug) moet betalen, in welk verband Erol een ontmoeting moet arrangeren in restaurant Koru in Haremidere, om hem van daaruit door anderen naar eerdergenoemde plaats te laten brengen. De gang van zaken, te weten vastgezet worden in een huis door anderen dan Erol, na een ontmoeting in een

eethuis in Haremidere, komt overeen met de verklaring van Mehmet Celik (dossierpagina 824).

Dat waar in de telefoontaps wordt gesproken over Haci (Hasan) Mehmet Celik wordt bedoeld, kan ook worden afgeleid uit tapgesprek A-4-34, waarin verdachte spreekt over Haci of dan wel Mehmet Celik.

Verder wordt verdachte op de hoogte gehouden van het verloop van de gijzeling (zie bijvoorbeeld tapgesprek A-4-14 en A-4-23), ook als deze wordt beëindigd, zie tapgesprek A-4-25, waarin de tijdsaanduiding van het einde van de gijzeling "die morgen vroeg", overeenkomt met het tijdstip van aanhouding van de bij de gijzeling betrokken personen, vermeld in het proces-verbaal terzake op dossierpagina 805 en tapgesprek A-4-31, waarin Kenan Saritas aangeeft dat "die andere, niet die van ons, zich van drie hoog uit het raam naar beneden heeft gegooid", hetgeen overeenkomt met de verklaring van het desbetreffende slachtoffer Ojahan (dossierpagina 819).

Aldus blijkt naar het oordeel van het hof van een zo nauwe samenwerking tussen verdachte en anderen gericht op de gijzeling van Celik, dat verdachte als mededader moet worden aangemerkt, waaraan ook hier niet afdoet dat verdachte niet lijfelijk bij de gijzeling aanwezig was."

Ten aanzien van de heroïnezaak overweegt het Hof in 10.6.4 onder meer het volgende:

"Uit de telefoontaps in dossier 6 leidt het hof af, gelet op de tijdstippen waarop de daarin opgenomen gesprekken werden gevoerd en de informatie die door de betrokken gespreksdeelnemers wordt uitgewisseld in combinatie met onder andere de voor verdachte belastende verklaringen van M. Korkut en Ilie Priescu, afgelegd op 13 respectievelijk 14 januari 1998 tegenover de Turkse politie, op 16 januari 1998 tegenover officier van justitie Salihoglu en op 16 januari 1998 tegenover rechter Zeyrek, deze laatste voor zover zij inhouden in hoeverre de eerdergenoemde verklaringen juist zijn, dat de telefoontaps betrekking hebben op het bewezen verklaarde en de rol van de verdachte daarin.

Dat de tot bewijs gebezigde verklaringen van Korkut en Priescu niet als zodanig bruikbaar zijn, omdat ze onder druk (marteling) tot stand zijn gekomen, zoals dit door de verdediging is gesteld, is uit het onderzoek ter terechtzitting niet aannemelijk geworden."

Volgt verwijzing naar een officiële verklaring van 16 januari 1998 dat bij Nuri Korkut alleen een oud operatielitteken was aangetroffen en bij Priescu geen verwondingen.

2. Procedure: de verzoeken

2.1 De zaak Baybasin is de TCEAS voor het eerst in juni 2006 onder ogen gebracht door een onafhankelijke wetenschapper, prof. dr B. Jacobs, hoogleraar beveiliging en correctheid van programmatuur RU Nijmegen, die naar aanleiding van deze zaak op eigen initiatief vragen voorlegde over de veiligheid van de Nederlandse tapkamers. Zijn verzoek is niet ontvankelijk verklaard omdat hij geen specifieke publicatie had gewijd aan de zaak in concreto. Wel had hij aandacht voor enkele vragen terzake deze zaak opgeworpen in zijn oratie (2003).

2.2 Op 7 maart 2007 heeft de raadvrouw van Baybasin, mw. mr. A. van der Plas, advocaat te Amsterdam, een brief gezonden die als bijlage een brief van de Turkse advocaat M.N. Aytekin gedateerd 8 januari 2007 bevatte. Deze bijlage bevat een verklaring van een

anonieme man die verder wordt aangeduid als X1. De verklaring van X1 is bedoeld 'om onder strikte vertrouwelijkheid te overleggen aan de Nederlandse gerechtelijke autoriteiten'. X1 zegt een politieman te zijn. Hij schrijft het volgende:

"Voor de aanhouding van Hüseyin Baybasin zijn in dezelfde zaak waarin in Edirne Roemenen zijn aangehouden, en (*sic*) is in Istanbul een persoon genaamd Nuri Korkut aangehouden in verband met drugs. Mijn hoofdcommissaris heeft de hele nacht verklaringen zitten opstellen; mijn directe chef Hüdai Sayin heeft de Roemenen en Nuri Korkut gedwongen ze te ondertekenen. We zouden de verklaring gaan opnemen. We waren op zoek naar een tolk. Toen zagen we dat onze hoofdcommissaris en onze chef de Roemenen en Nuri Korkut, nog voordat een tolk was gearriveerd, de door henzelf opgestelde verklaringen zelfs al hadden laten ondertekenen. En dat terwijl de Roemenen met geen enkel woord over Hüseyin Baybasin of over een andere Baybasin hadden gesproken. De Roemenen hebben alleen het huis aangewezen waar Nuri Korkut hen naartoe had gebracht, dat is alles. We communiceerden trouwens in het koeterwaals met de mannen. Ook Nuri Korkut heeft de naam van Baybasin niet genoemd."

Daarbij zouden een of meer van de genoemde Roemenen ook zijn gefolterd. De zaak van de gijzeling van Mehmet Çelik zou door Tankuz zijn verzonnen. 'Op verzoek van de Nederlandse politie is die moord (op Öge) ook Huseyin Baybasin in de schoenen geschoven', aldus X1.

De TCEAS heeft overwogen dat als het waar is dat X1 de man is wie hij zegt te zijn, sprake zou kunnen zijn van een klokkenluider in de zin van het Instellingsbesluit. Daarom schrijft de TCEAS op 31 juli 2007 aan de advocate dat de commissie zichzelf wil kunnen vergewissen van de hoedanigheid van X1. Dit om te voorkomen dat de TCEAS reageert op signalen die niet gebaseerd zijn op eigen waarneming maar uit de tweede hand. Bovendien hecht de TCEAS belang aan het feit dat deze persoon alleen iets uit eerste hand lijkt te kunnen zeggen over de heroïnesmokkel. Hoewel dat delict met 12 jaar gevangenisstraf wordt bedreigd, is het - mede in het licht van de strafmaatoverweging van het Hof - niet aannemelijk dat dit feit bij de veroordeling tot levenslange gevangenisstraf even zwaar heeft meegewogen als de bewezen verklaarde levensdelicten. Over zijn kennis betreffende de moord op Öge waarover X1 ook verklaart, verzoekt de TCEAS nadere informatie. De raadvrouw antwoordt bij brief van 29 augustus 2007. Zij doet het voorstel de Turkse advocaat mr. M. Aytekin en de Duits-Turkse journalist M.S. Ceviker in Nederland te onderwerpen over de hoedanigheid van X1. En zij schrijft dat X1 deel uitmaakte van het Turkse onderzoeksteam in de zaak Baybasin, als gevolg waarvan hij wist dat Öge indertijd door iemand uit zijn eigen organisatie is vermoord (terwijl Baybasin geen deel uitmaakte van die organisatie). Volgens X1 is deze kennis indertijd gedeeld met de Nederlandse politieautoriteiten. Ook schrijft zij dat de ontvoering van Celik nooit heeft plaatsgevonden. De TCEAS antwoordt op 2 oktober 2007 dat zij een gesprek met X1 noodzakelijk acht. Voordat de TCEAS tot een definitief oordeel kwam over de ontvankelijkheid van X1, bereikte een tweede anoniem verzoek de TCEAS.

2.3 Op 2 juni 2008 heeft een vertrouwenspersoon die werkzaam is voor mw. mr. Van der Plas, de particulier rechercheur K. Langendoen, een nieuw - in het Turks, Engels en Nederlands gesteld - verzoek doorgestuurd van een tweede anonieme mogelijke klokkenluider (X2). De voorzitter van de TCEAS heeft opnames gezien waarin een onherkenbare persoon - beweerdelijk X2 - in het Turks verklaringen aflegt jegens de journalist B. Kazmali en ook

audio-opnames gehoord van verklaringen jegens Langendoen. X2 schrijft (in de vertaling van P.A.L. Bosscha Erdbrink-Kuijpers) in een ongedateerd stuk:

“(1) Mijn naam is (*zwart gemaakt*). Mijn volledige personalia zijn bij de heer Klaas Langendoen bekend. Ik heb hem zowel mijn politie-identiteitsbewijs als mijn Turkse identiteitsbewijs overlegd. (..)

(3) In deze schriftelijk. mondeling (*sic*) verklaring heb ik melding gemaakt dat ik persoonlijk getuige ben geweest van en ook betrokken ben geweest bij zaken die in de jaren 1996 tot 1998 hebben plaatsgevonden in het door Nederland en Turkije gezamenlijk uitgevoerde onderzoek in de strafzaak tegen Hüseyin Baybasin en die in strijd waren met de wet. Ik heb tegelijkertijd tegen de heer Langendoen verteld hoe ik werd gedwongen om oude telefoongesprekken (van Baybasin) uit de archieven van Turkse politiefunctionarissen en inlichtingendiensten met door de Turkse en Nederlandse politie verstrekte nieuwe telefoongesprekken van Baybasin zodanig met elkaar te mixen en te manipuleren dat het leek alsof Baybasin serieuze discussies voerde over zware delicten.

(4) Ik werd ertoe gedwongen om dit te doen door mijn baas Ferruh Tankuz. Bij het vervaardigen van de van mij verlangde gemanipuleerde telefoongesprekken heb ik hulp gekregen van een Turkse amateur artiest en iemand die werkzaam was bij de Turkse Politieradio.

(5) Ik weet dat deze gemanipuleerde telefoongesprekken in de strafzaak tegen Hüseyin Baybasin zijn gebruikt met de bedoeling om aan te tonen dat hij betrokken zou zijn bij zware criminele delicten waarmee hij in werkelijkheid niets te maken had. Deze wetenschap is voor mij reden om de aanmelding van de zaak tegen Hüseyin Baybasin bij bovengenoemde commissie ter herbeoordeling te ondersteunen”.

Ten overstaan van Langendoen heeft X2 een en ander geconcretiseerd.

“Je zet de stem van een bepaalde persoon in de computer. Je hebt daar drie of vier programma's voor. Je vergelijkt dan de stem die je hebt (bijv. van de acteur) met de stem die je wil creëren. Dan ga je de verschillen in toonhoogte vergelijken, de hoogte en diepte. Vervolgens ga je die stemmen identiek maken. Je stemt de frequenties op elkaar af in hoogte, diepte en breedte. Zo heb ik de verschillende stemmen aangepast om ze te laten lijken op die van Baybasin. Je brengt de te veranderen stem op dezelfde frequentie en toonhoogte als de na te bootsen stem. Als je zover bent ga je aan het accent werken van een bepaalde gewenste regio in Turkije. Dat pas je ook aan. Op dit moment is deze sectie bij ons op een zeer geavanceerd niveau werkzaam. Ik zou geen betere kennen. En dan zet je de stem van de andere stem op de computer, bijvoorbeeld de amateur acteur stem. Nadat de toonhoogte en accenten zijn aangepast, las je het gesprek weer in. Soms moesten dan nog plaatsnamen en jaartallen worden aangepast. Soms moest er nog wat worden geschoven met woorden in een zin, om tot het gewenste resultaat te komen.” (rapport van 29 mei 2008 van K. Langendoen p. 60).

De TCEAS heeft overwogen dat als het waar is dat X2 de man is wie hij zegt te zijn, sprake kan zijn van een klokkenluider in de zin van het Instellingsbesluit. Het gaat immers om een bewering van een (vermoedelijk) professioneel bij de zaak betrokken functionaris (art. 4 Instellingsbesluit). Noch het feit dat het om een anoniemus gaat, noch het feit dat het een Turkse opsporingsambtenaar betreft, doet daar naar het oordeel van de TCEAS aan af.

Daarbij hecht de TCEAS wel belang aan het feit dat niet duidelijk is geworden welke telefoongesprekken - met het oog op de vraag voor welke bewezenverklaring deze telefoongesprekken van belang zouden zijn - hij zou hebben gemanipuleerd.

2.4 Bij brief van 5 februari 2010 bereikte door tussenkomst van eerder genoemde Langendoen de TCEAS het schriftelijke verzoek de zaak in onderzoek te nemen van de zijde van Hüseyin Celebi. De heer Celebi was naar verluidt persoonlijk adviseur van de Turkse minister van Binnenlandse Zaken en is auteur van het z.g. EK-rapport dat in januari 2007 is aangeboden aan diverse Turkse overheidsinstanties inzake de kwestie Baybasin. Langendoen heeft aan de voorzitter foto's getoond die doen vermoeden dat deze persoon de ook op Wikipedia vermelde (voormalige minister van onderwijs) H. Celebi is. Het EK-rapport strekt ertoe aannemelijk te maken dat Baybasin slachtoffer is van een complot.

3. De veroordeling en wat later naar voren kwam

De TCEAS dient te onderzoeken of zich manco's hebben voorgedaan in het vooronderzoek als gevolg waarvan de rechter op het verkeerde been is gezet. In de meeste ontvankelijke gevallen bereiken de TCEAS verzoeken die worden ondersteund door een wetenschappelijke publicatie. In een geval waarin (wellicht) sprake is van een verzoek van een of meer klokkenluiders, ontbreekt een dergelijke basis.

Die omstandigheid heeft de TCEAS doen besluiten enige aandacht te schenken aan de achtergrond zoals die door de raadsvrouw bij eerdere gelegenheden naar voren is gebracht, ook al gaat het daarbij niet steeds om kwesties die rechtstreeks voortvloeien uit de verklaringen van de mogelijke klokkenluiders X1 en X2. De TCEAS beperkt zich evenwel tot uitdrukkelijk onderbouwde standpunten die rechtstreeks samenhangen met de bewezenverklaringen, waarbij de nadruk wordt gelegd op omstandigheden die na het arrest van het Hof bekend zijn geworden.

Een aantal van de kwesties is lastig te onderzoeken. Ze hebben zich vooral buiten Nederland voorgedaan. Vooral die zaken worden hieronder aangehaald waarvan in enigerlei vorm documentatie is aangedragen. Voorts wordt ingegaan op de telefoongesprekken en derzelver analyse zoals die is gemaakt door deskundigen die door de verdediging zijn ingeschakeld.

3.1 De moord op Öge

Het hof heeft in de hiervoor aangehaalde rechtsoverweging de betrokkenheid van Baybasin in belangrijke mate afgeleid uit het tijdstip en de inhoud van telefoongesprekken A-1-1, A-1-3, A-1-4 en A-1-5. Van de zijde van de verdediging is naar aanleiding van die tapgesprekken uitgebreid verweer gevoerd. Bij de bespreking daarvan gaat het Hof onder meer in op het onderzoeksrapport d.d. 22 december 2000 van drs. (inmiddels prof. dr.) A.P.A. Broeders, destijds verbonden aan het Gerechtelijk Laboratorium, de voorganger van het Nederlands Forensisch Instituut. Het betreft hier een auditief onderzoek, waarbij (een kopie van) de bandopname nauwgezet en herhaald wordt beluisterd en vooral gelet wordt op eventuele discontinuïteiten, abrupte overgangen, plotselinge stiltes, schakelklikken, plotselinge veranderingen van het achtergrondgeluid en andere tekenen die een indicatie vormen dat de opname mogelijk is gemanipuleerd. In het rapport van de deskundige Broeders wordt verslag gedaan van onderzoek naar gesprek A-1-4 (9 november 1997 te 22.53) en in het totaal 29 andere gesprekken, maar niet naar andere gesprekken die in de rechtsoverwegingen voor het bewijs zijn gebruikt.

Nadien is op verzoek van de verdediging ook gerapporteerd door Barry G. Dickey (rapport van 11 april 2003), ing. J.W.M. van de Ven (27 juni 2004) en John Beerends, TNO Delft

(rapport van 6 december 2004). Dickey en Van de Ven hebben op basis van kopieën (hetgeen van invloed kan zijn op de nauwkeurigheid van een deel van de metingen) van de opnames spectrogram-analyses uitgevoerd.

In het gesprek A-1-1 van 9 november 1997 te 17.16 belt Yavuz naar Baybasin met de mededeling 'dat ding ... dat is geregeld'. Volgens Van de Ven spreidt het (korte) gesprek zich uit over een frequentieband onder de 300 en boven de 3400 Hz, hetgeen niet normaal is. Bovendien laat de opname overspraak horen (d.w.z. dat delen van een ander gesprek tijdens een telefoongesprek worden gehoord), hetgeen niet mogelijk is bij digitale centrales. Omdat deze digitale centrales tussen 1975 en 1996 in heel Nederland zijn ingevoerd, moet het gesprek voor 1996 zijn afgeluisterd, als dit in een Nederlandse tapcentrale is gebeurd. De kiestoon heeft een frequentie van 400 Hz waar dat signaal in Nederland 425 Hz heeft.

In gesprek A-1-3 van 9 november 1997 om 21.59 belt Baybasin naar zijn broer Sirin Baybasin die waarschijnlijk in London verblijft en meldt hem dat 'het vandaag is geklaard'. Onderzoek naar dit gesprek heeft voor het eerst in 2009/2010 plaatsgevonden in opdracht van de TCEAS. In gesprek A-1-4 van 9 november 1997 te 22.53 belt Baybasin per gsm met Kenan Saritas en zegt dat de Sakalli (de man met baard) vanavond naar een begraafplaats is gestuurd. Het is het gesprek waarover Broeders heeft gezegd dat er is gerammeld met het telefoontoestel. Zowel Dickey, Van de Ven als Beerends stellen vragen bij deze opname. Een door Van de Ven ingeschakelde deskundige oordeelde dat de signaal-ruis verhouding zo goed was, namelijk beter dan 66 dB, dat het uitgesloten was dat het hier een van een gsm-aansluiting afgetapt telefoongesprek betrof.

In gesprek A-1-5 van 10 november 1997 te 11.51 belt Yavuz naar Baybasin. Baybasin vraagt onder meer: 'Is dat al bekend gemaakt?' Yavuz zegt dan 'dat het al in de krant staat'. Onderzoek naar dit gesprek is heeft eveneens pas in 2009/2010 plaatsgevonden in opdracht van de TCEAS.

De raadvrouw van de veroordeelde heeft aangevoerd dat de beweerde medepleger van de moord, Yavuz Yavüztürk (door het Bossche Hof aangeduid als "ene Yavuz"), door de Rechtbank te Bakirköy op 13 oktober 2004 conform de eis van de OvJ is vrijgesproken (onder overlegging van een kennelijk afschrift van dat vonnis nr 2004/348). De eerdere verklaring van Yavuz is beweerdelijk onder druk afgelegd.

Voorts heeft zij aangevoerd dat een van de andere medeplegers, Nuri Korkut, blijkens een verklaring van de Rechtbank te Bakirköy van 4 mei 2005 nooit als verdachte in deze zaak is aangemerkt (onder overlegging van een verklaring met nummer 2004/386).

3.2 De poging tot uitlokking van moord in Kentucky

Veel aandacht gaat in de bewijsvoering in deze zaak naar gesprek A-3-24 van 14 november 1997 te 22.24 uur. Baybasin belt naar overste Meyir E. Dahan in Israël en spreekt in moeilijk te begrijpen termen over diverse zaken. De verdediging heeft bij het Hof aangevoerd dat de zinsnede 'to make him call' ten onrechte is beluisterd als 'to make him cold'. Het Hof heeft die frase weggestreept.

Later is over dit gesprek op 18 augustus 2006 een verklaring afgelegd door overste Dahan (doss. 37) die zegt zijn eigen stem te herkennen maar stelt dat het gehoorde nooit in een enkel gesprek is gezegd. Zijn verklaring is in vivo herhaald op 8 oktober 2007 voor de Raad van State (doss. 38).

Gesprek A-3-24 vereist volgens Dickey nader onderzoek. Ook de deskundige Van de Ven is kritisch.

3.3 De gijzeling van Celik

X1 heeft over deze zaak als volgt verklaard: "Er was nog een zeer komisch voorval. Mehmet Celik of Haci Hasan of wat dan ook? Het is een zaak die door mijn hoofdcommissaris Ferruh Tankuz is verzonnen. In verband met deze zaak hebben Hüday Sayin en de Nederlandse politiemensen dagenlang op onze afdeling gesproken. Wij hebben noch Mehmet Celik Haci Hasan noch Haci Hasan Mehmet Celik gezien. Hüseyin Baybasin zou zogenaamd iemand genaamd Haci vanwege een vordering van vijftien miljoen dollar hebben laten ontvoeren. In die periode was een groep opgepakt die zich bezig hield met zaken als cheques en schuld-bekentenissen; maar dat had niets met Hüseyin Baybasin te maken".

Gesprek A-4-34 van 1 december 1997 te 20.45 vindt plaats tussen Baybasin en advocaat N. Yildiz, die in Istanbul is. Baybasin zegt tegen Yildiz dat hij moet informeren wie zich garant heeft gesteld voor Haci dan wel Mehmet Celik. Yildiz meldt bij brief dat dit gesprek voor 1993/94 moet hebben plaatsgevonden (doss. 35). De opname is bekritiseerd door Dickey die meent dat het anomalieën bevat die consistent zijn met 'alterations'. Van de Ven stelt dat de kiestoon 409 Hz is en dus niet is afgeluisterd via het Nederlandse telefonienetwerk. Zijns inziens valt het signaal zo nu en dan weg, hetgeen zou wijzen op tussenvoegsels in het originele materiaal.

3.4 Heroïnezaak

Bij deze zaak zou X1 zelf betrokken zijn geweest. Hij verklaart dat er druk is uitgeoefend. Op 20 augustus 2005 heeft Priescu voor het Gerecht in Rome aan een Nederlandse RC (*in re Jocie*) verklaard dat hij is gemarteld (doss. 36).

3.5 Marsilzaak

p.m.

3.6 Criminele organisatie

p.m.

3.7. Andere informanten

De verklaring van X1 is door de raadvrouw via K. Langendoen voorgelegd aan een bij het opsporingsonderzoek in de zaak Baybasin betrokken Nederlandse politiefunctionaris "Z". Laatstgenoemde zou de feiten hebben bevestigd, maar zou daarover 'nooit openlijk verklaren'. Bij brief van 18 juni 2007 schrijft de raadvrouw dat de Nederlandse politiefunctionaris Z wel schriftelijke vragen kan beantwoorden via Langendoen.

In een brief van oktober 2007 die mw. mr. Van der Plas aan de TCEAS heeft doen toekomen staat onder meer: "De gesprekken die door de Turkse autoriteiten zijn afgeluisterd en zijn opgenomen zijn door de leden van het team gewoon tijdens bezoeken aan Turkije mee terug genomen. Z. heeft geen kennis door wie en hoe de verwerking van de banden hebben plaatsgevonden. Dat was een technische aangelegenheid". Z is ervan overtuigd dat Nederlandse politiefunctionarissen niet betrokken zijn bij de onwettige methoden uitgevoerd door de Turkse autoriteiten. Volgens Z zijn de Nederlandse politiefunctionarissen alleen betrokken geweest bij het 'illegaal' transporteren van geluidsbanden.

Vermelding verdient voorts de mededeling van de journalist Kazmali dat Necdet Menzir zich ten overstaan van hem bereid heeft verklaard te zijner tijd een officiële verklaring af te leggen aan een Nederlandse hoge instantie. Menzir is oud-minister van Transport onder Tansu Ciller en was Directeur van Politie te Istanbul van 1992 tot 1995. De verklaring van Menzir zou de verklaring van X1 in belangrijke mate ondersteunen.

Menzir kan in het bijzonder verklaren over het optreden van Emin Arslan en Ferruh Tankuz. Tankuz was hoofd van de narcoticabrigade in Istanbul die een hoofdrol vervulde in het onderzoek naar Baybasin en samenwerkte met het (Nederlandse) IRT NON. Beide voormalige functionarissen zijn inmiddels in Turkije beschuldigd van betrokkenheid bij drugshandel. Terzijde zij vermeld dat in het proces-verbaal van de zitting bij het Bossche Gerechtshof van 22/23 oktober 2001 de volgende uitspraak van officier van justitie Hillenaar is vermeld: "Voor zover ik weet is Tankuz niet gearresteerd wegens betrokkenheid bij drugshandel en ontheven van zijn functie, doch is hij thans lid van de Hoge Raad in Turkije". Hillenaar vergiste zich echter, zoals hij ook zelf schreef in zijn brief van 9 april 2002 aan de A-G Kolkert. Naar Tankuz is - volgens een brief van Kazmali van 12 december 2007 - in 1998 een onderzoek ingesteld omdat hij tegen betaling misbruik had gemaakt van zijn functie; hij is volgens een mededeling van de Turkse minister van Binnenlandse Zaken aan het parlement, op 15 december 1998 uit zijn ambt gezet.

Deputy directeur-generaal van het departement van politie Emin Arslan is volgens krantenberichten in september 2009 gearresteerd wegens betrokkenheid bij drugshandel. Arslan onderhield ten tijde van het Baybasin onderzoek frequent direct contact met de Nederlandse opsporingsambtenaren.

Ook bereikten de voorzitter van de TCEAS mededelingen van andere personen die over deze zaak opheldering meenden te kunnen geven. Met enkele van deze personen is gesproken. Dit heeft echter geen nieuwe inzichten opgeleverd. Aan suggesties om contact op te nemen met de toenmalig leider van het opsporingsteam of met de tolk die in deze kwestie een grote rol heeft gespeeld is in het kader van dit ontvankelijkheidsonderzoek geen gehoor gegeven.

Tenslotte zij vermeld dat onder embargo ter hand is gesteld aan de voorzitter van de TCEAS een 'Eindrapportage. Contraonderzoek in de zaak Huseyin Baybasin' gedateerd 17 september 2010 van de hand van K.P. Langendoen. Het stuk is gemaakt in opdracht van de raadsvrouw en bevat een analyse van het opsporingsonderzoek dat heeft geleid tot de veroordeling van Baybasin aan de hand van gesprekken met betrokkenen en documenten.

Er wordt op gewezen dat voor het instellen van het gerechtelijk vooronderzoek op 22 september 1997 gebruik is gemaakt van CID-informatie, zoals gerelateerd bij proces-verbaal van 19 augustus 1997. Het onderzoek ving dus aan (ver) voor de pleegdatum van de feiten waarvoor Baybasin is veroordeeld. In die voorafgaande periode bestond geregeld contact tussen opsporingsambtenaren van het Kernteam Noord- en Oost-Nederland en Turkse opsporingsambtenaren, onder meer naar aanleiding van de zogenoemde 4M-zaak en de Sitoci-zaak. De 4M-zaak kreeg in 1995 veel aandacht onder meer tijdens het onderzoek van de Commissie Van Traa. In de Sitoci-zaak kwam Baybasin waarschijnlijk voor het eerst onder de aandacht van de Nederlandse politie, hetgeen resulteerde in het genoemde gerechtelijk vooronderzoek. Volgens dit 'Contraonderzoek' van Langendoen, participeerden Nederlandse opsporingsambtenaren aan gemeenschappelijke onderzoeken in Turkije en werd er ook vergaand informatie uitgewisseld. Zulks zou zijn gebaseerd op geschreven afspraken. Dit document heeft de TCEAS aanleiding gegeven nader onderzoek te doen in het politie- en justitiedossier, waarvan hierna onder 4.5 verslag wordt gedaan.

4. Werkzaamheden van de TCEAS

4.1 De ingediende verzoeken betreffen een uiterst complexe en delicate kwestie. Daarbij speelt onder meer een rol dat diverse juridische procedures gelijktijdig met het onderzoek van de TCEAS plaatsvinden. In het bijzonder is van de zijde van de veroordeelde aangifte gedaan

tegen een hoge Nederlandse ambtenaar. De inhoud van deze aangifte is niet aan de orde in de onderhavige procedure.

De TCEAS concentreert zich conform art. 2 Instellingsbesluit op de vraag 'of zich ernstige manco's hebben voorgedaan die een evenwichtige beoordeling van de feiten door de rechter in de weg hebben gestaan'.

De TCEAS heeft besloten zich te concentreren op de vraag naar de ontvankelijkheid van het verzoek van X2 en in verband daarmee op de vraag of de door het Hof gebruikte telefoontaps gemanipuleerd kunnen zijn geweest. De TCEAS heeft daarbij rekening gehouden met de omstandigheid dat het Hof reeds uitvoerig aandacht aan deze vraag heeft geschonken. Het gegeven dat X2 een persoon is die beweert zelf een bijdrage te hebben geleverd aan de manipulatie, rechtvaardigt evenwel nader onderzoek.

De TCEAS heeft daartoe een deskundige geraadpleegd om eerst te beoordelen in hoeverre de uiteenzetting van X2 realistisch is en het gestelde indertijd ook (in Turkije) technisch haalbaar was. Als deze deskundige is aangemerkt prof. dr B. Jacobs. Aangezien prof. Jacobs de door X2 geschetste mogelijkheid niet op voorhand verwierp, heeft de TCEAS aanleiding gezien onderzoek te (laten) doen naar de oorspronkelijke opnames van de telefoontaps. Het College van procureurs-generaal is hiervan op de hoogte gesteld. Dat stelde vervolgens voor om het onderzoek van de TCEAS te combineren met een onderzoek dat het College aan de raads-vrouwe had toegezegd. De TCEAS is daarmee akkoord gegaan bij brief van 1 november 2008.

De TCEAS wilde weten of er een verschil bestond tussen de oorspronkelijke opnames op de optical disks (althans de oorspronkelijke tapopnames die naar later bleek deels op optical disks en deels op audio-spoelenband zijn opgenomen) en de opnames op tape (kopieën op audiocassette) die wellicht zijn gebruikt - of waarvan de transcripties zijn gebruikt - door het Bossche Hof. Het belang daarvan wordt in de brief van 1 november 2008 als volgt omschreven: "Als uit die vergelijking blijkt dat er sprake is van verschillen tussen de optical disk en de tapes, zou dit kunnen duiden op manipulaties bij het kopiëren van de disk naar de tapes. Dit lijkt eerder een novum dat gebruikt kan worden voor een herzieningsverzoek, dan een zaak voor de CEAS. Als er geen verschillen bestaan tussen disk en tapes, zal door deskundigen de vraag beantwoord moeten worden of het technisch mogelijk is om iets 'tussen te voegen' op de optical disk. Concreet betreft het de vraag of het mogelijk is dat in Turkije gemanipuleerde taps, door de Nederlandse tapkamer op een optical disk worden geregistreerd. Als dat inderdaad zo zou blijken te zijn is voor de TCEAS de volgende vraag of een dergelijke tussenvoeging aantoonbaar/traceerbaar is. In dat laatste geval is immers een nader onderzoek zinvol." De vraag of het mogelijk is een niet-authentieke opname in bestaande tapopnames tussen te voegen is dus op te splitsen in de vraag of er kon blijken dat opgenomen gesprekken gemanipuleerd of niet-authentiek waren en de vraag hoe eventuele niet-authentieke opnames tussen bestaande opnames geplaatst konden worden.

4.2 Besloten is een technische commissie in te stellen, waarvan de samenstelling zou worden bepaald in overleg met het Parket-Generaal en de raadsvrouw. Gedacht werd aan prof. Jacobs als voorzitter. Voordat deze technische commissie aan de slag zou kunnen, moest worden vastgesteld of het oorspronkelijke materiaal nog te vinden zou zijn. Voor de precieze werkzaamheden van de technische commissie wordt verwezen naar het rapport '*Audio investigations review*' van 15 november 2009 en het hierna gestelde onder 5.

Op 20 januari 2009 vindt een eerste bijeenkomst plaats in Arnhem waarbij aanwezig zijn: prof. mr. Y. Buruma, voorzitter van de TCEAS en mw. mr. T. de Leeuw, ondersteuning TCEAS, M. Demir, tolk, prof. dr. B.P.F. Jacobs, voorzitter technische commissie, mw. mr.

Van der Plas, advocate van Baybasin, S. Peller, technisch deskundige op voorstel van de raadvrouw, mw. drs. A. Slotboom, namens het College van procureurs-generaal, I. Dieker, Unit Landelijke Interceptie (ULI) en P. Graafland, teamleider ULI.

Bij deze bijeenkomst overhandigt mr. Van Raaij, officier van justitie te Arnhem, een doos met 6 optical disks (waarvan er een waarschijnlijk niet op deze zaak betrekking heeft) en 18 banden van spoelenrecorders. Eerst toen bleek dat niet alle tapopnames waren vastgelegd op optical disks, in het bijzonder niet de opnames die waren gemaakt voor 13 november 1997; die eerdere gesprekken zijn opgenomen op audio- (of spoelen-)banden. Van de behandelend AG heeft mr. Van Raaij na de zittingen (maart-juli 2002) van het Hof Den Bosch, opdracht gekregen de disks en banden veilig te stellen. Sindsdien hebben ze de kluis in Arnhem volgens mr. Van Raaij niet verlaten op een week na, toen ze in Amsterdam werden gebruikt in een proces tegen een medeverdachte van de heer Baybasin. Desgevraagd herkent de heer Dieker, indertijd werkzaam bij de tapkamer, zijn handschrift op vijf van de zes optical disks; een disk blijkt inderdaad niet relevant. Op de vijf optical disks staan in het totaal 11.734 producten (telefoongesprekken en sms-berichten), afkomstig van alle targets die in dit onderzoek onder de tap hebben gestaan. De disks bevatten dus geen producten uit andere zaken, maar wel tevens producten van andere dan door Baybasin zelf gebruikte gsm's. Het eerste product dateert van 12 november 1997 11:30 uur; het laatste van 28 maart 1998 te 20.45 uur. Het NFI heeft voor zijn onderzoek in deze zaak gebruik gemaakt van kopieën die (al dan niet) rechtstreeks vanuit de audiouitgang van het systeem, met een recorder opgenomen zijn.

Volgens de heer Dieker kan een gebruikte optical disk - gebruikt werd een Sony EDM1200 of een Sony EDM1200B - alleen worden afgeluisterd en wordt een toevoeging niet door het systeem gelezen. De heer Dieker is in de zaak Baybasin enkele malen gehoord door de RC. Op 19 januari 1999 heeft hij ten overstaan van de RC verklaard dat het technisch onmogelijk is om gesprekken die op een bepaalde tijd en datum zijn geregistreerd te verschuiven zonder dat dit zichtbaar is op de disk. Het is alleen mogelijk de disk geheel te overschrijven of gedeelten daarvan te wissen, maar dan blijft door middel van de woorden voice-deleted zichtbaar dat er gewist is. Voor dit overschrijven of wissen was hijzelf in het onderzoek Baybasin als enige geautoriseerd. Hij is volgens deze getuigenverklaring niet benaderd door wie dan ook om gesprekken te wissen en heeft dat ook niet gedaan.

De enige manier om een gemanipuleerd gesprek op de optical disk te krijgen die Dieker zich kan voorstellen, zo meldde hij de TCEAS, is als volgt: een geheel gemanipuleerd gesprek wordt (bijvoorbeeld op een tape) opgenomen. Het getapte nummer wordt gebeld, de tape wordt afgespeeld en als die afgelopen is, wordt de telefoon weer neergelegd.

Op 20 januari 2009 is een tweetal digitale kopieën gemaakt volgens specificaties van de technisch deskundige Peller [in het bijzonder van de gesprekken A-3-24 (Kentucky: 14 november 1997 te 22.24) en A-4-34 (gijzeling Celik 1 december 1997 te 20.45)]. Buruma heeft deze kopieën meegenomen en opgeslagen in een kluis op de universiteit.

Op 15 mei 2009 zijn in aanwezigheid van Buruma, De Leeuw, Demir, Van der Plas, Slotboom en M. Beun (Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid) in Arnhem kopieën gemaakt van alle gesprekken die zijn opgenomen op drie in overleg geselecteerde banden voor de spoelenrecorder. Op de twee meest relevante banden blijken de gesprekken zeer langzaam te zijn opgenomen, waarbij per kant een monokanaal in een richting was gebruikt en een monokanaal terug. Dit impliceert overigens dat manipulatie van een spoelenband met een gewone bandrecorder zou betekenen dat zowel het te manipuleren gesprek als een ander gesprek op het andere parallelle monokanaal (dat bovendien in tegengestelde richting wordt afgedraaid) zou moeten worden bewerkt. Wat daarvan zij, digitalisering was nodig om de

beide kanalen te kunnen scheiden en om een beluisterbare afspeelsnelheid te bewerkstelligen. Zonder die bewerking blijkt het onmogelijk de tevoren door Buruma en Van der Plas in overleg geselecteerde gesprekken terug te vinden. Daarom wordt een vervolgspraak gemaakt om de relevante gesprekken in de bestanden van de gedigitaliseerde spoelenbanden terug te vinden. Buruma heeft ook deze digitale kopieën opgeslagen in een kluis van de universiteit.

Op 27 mei 2009 zijn in aanwezigheid van Buruma, Demir, Jacobs, Van der Plas en Slotboom de van de spoelenbanden gekopieerde gedigitaliseerde gesprekken A-1-1 (Öge: 9 november 1997 om 17.16), A-1-3 (Öge 9 november 1997 te 21.59), A-1-4 (Öge 9 november 1997 om 22.53), en A-1-5 (Öge 10 november 1997 te 11.51) en daarnaast twee willekeurig gekozen referentiegesprekken opgezocht en gekopieerd. Hoewel de banden geen index bevatten bleken de gesprekken goed te vinden, omdat de taps waren opgenomen in chronologische volgorde met tijdsaanduidingen van een automatische telefoonservice aan het eind van elk gesprek. De inkomende gesprekken A-1-1 en A-1-5 naar Baybasin staan op dezelfde kant van band 3281; de uitgaande gesprekken A-1-3 en A-1-4 staan op dezelfde kant van band 3285. Gesprek A-1-4 is de opname waarbij sprake was van vreemde klikjes, waarover bij het Hof discussie is gevoerd aan de hand van het rapport van Broeders. Volgens de tolk Demir wordt kort voordat de klikjes te horen zijn gezegd: "ik heb een zwakke batterij". Volgens Van der Plas klinkt de stem van haar cliënt (onder meer) in dit gesprek veel te hoog.

4.3 In aanwezigheid van de raadvrouw en de tolk is vastgesteld dat de tevoren geselecteerde gesprekken op de optical disks en de spoelenband konden worden aangetroffen. Het lijkt door de chronologische vastlegging - zowel op de optical disks als op de langs twee kanalen opgenomen spoelenbanden - praktisch moeilijk zo niet onmogelijk om een opgenomen disk of band naderhand aan te vullen met gemanipuleerd materiaal.

Dat sluit echter niet de door Dieker geopperde werkwijze uit, namelijk dat een op een geluidsdrager opgenomen gemanipuleerd gesprek op zeker moment na inbellen in zijn geheel werd afgespeeld teneinde het te doen opnemen. Ook zou theoretisch een geheel nieuwe optical disk en/of een geheel nieuwe audioband kunnen zijn aangemaakt waarop tussen de oorspronkelijke opnames nieuwe, vervalste opnames zouden zijn toegevoegd. De TCEAS vermeldt deze theoretische mogelijkheid volledigheidshalve, hoewel voor een dergelijke werkwijze geen enkele aanwijzing bestaat, terwijl deze gang van zaken - niet zozeer technisch als wel organisatorisch - buitengewoon lastig zou zijn te verwerkelijken.

Niettemin kon manipulatie niet met 100% zekerheid worden uitgesloten. Daarom besloot de TCEAS te onderzoeken of er signaaltechnisch of door technische audio-analyse vast te stellen aanwijzingen waren dat de opnames waren gemanipuleerd, althans dat zij niet authentiek waren.

Een technische commissie is samengesteld bestaande uit Jacobs, Shlomo Peller en (op voorstel van het OM) Bruce Koenig e.a. van het Amerikaanse bedrijf BEK TEK. Shlomo Peller diende in het Israëlische leger waar hij deel uitmaakte van een elite R&D team. Hij stichtte het bedrijf Rubidium Ltd waar hij spraakherkenning en spraakcompressie algoritmes en chips heeft ontwikkeld onder meer voor Bluetooth en telefonie applicaties. Verder heeft hij ervaring op het vlak van Digital Signals Processing voor telecommunicatiebedrijven. Koenig heeft jaren voor de FBI gewerkt op het gebied van audio-analyse, heeft veel gepubliceerd en is sinds enkele jaren zelfstandig actief. Hij werkte o.a. als contra-expert voor het ICTY en deed onderzoek naar de Watergate-tapes en de Lewinsky-tapes.

Bij brief van 9 juni 2009 is hun een cd-rom toegezonden met daarop het door Jacobs gebrande materiaal en het verzoek de aldus geselecteerde telefoongesprekken te onderzoeken. Beide

deskundigen hebben onafhankelijk van elkaar onderzoek gedaan en aan Jacobs gerapporteerd. Jacobs maakte het voorlopige eindverslag na nader overleg met de beide andere experts.

4.4 In het voorjaar van 2010 heeft de voorzitter van de TCEAS getracht om een gesprek met X2 te bewerkstelligen, waarbij het de bedoeling was om technische vragen aan de orde te stellen in aanwezigheid van prof. Jacobs. In het bijzonder is geprobeerd om een gesprek te arrangeren buiten Turkije. Dat is niet gelukt, ondanks inspanningen daartoe van de zijde van Langendoen. Het lijkt erop dat X2 bij nader inzien niet bereid of in staat is een zodanig gesprek met de TCEAS te voeren in enig bereikbaar land buiten Turkije.

Toen X2 een visumaanvraag indiende om naar Nederland of enig ander Schengenland te kunnen afreizen, zou deze hem zijn geweigerd. Bovendien zou X2 zijn bedreigd, zoals ook het geval zou zijn geweest met de journalist Kazmali die daarover op 23 april 2010 aan Langendoen heeft verklaard. Een afschrift van het verslag hiervan is aan de TCEAS verstrekt evenals een afschrift van een e-mail die Kazmali op 9 april 2010 aan de raadvrouw zond en die steun geeft aan het gestelde.

4.5 In december 2010 heeft een van de leden van de TCEAS naar aanleiding van enkele openstaande vragen die onder meer waren gerezen naar aanleiding van het zogenoemde Contraonderzoek van Langendoen, het politiedossier in deze zaak nader gezien. Daaruit bleek dat in de eerste maanden van 1997 een projectvoorbereiding heeft plaatsgevonden. In die tijd liep het Sitoci-onderzoek waarin Baybasin geen verdachte was en niet werd getapt, maar waarin zijn naam wel als vermoedelijke leverancier van heroïne werd genoemd. Medio september 1997 is er een vordering GVO tegen Baybasin ingediend met als enig feit deelname aan een drugsgerichte criminele organisatie. Die vordering is toegewezen. Op 13 november 1997 is een nadere vordering GVO ingediend. De periode van de deelname is uitgebreid. Verder wilde de officier van justitie de zaak Öge als feit 2 in het GVO betrekken. Dat werd afgewezen door RC en Raadkamer in verband met het ontbreken van rechtsmacht. Uiteindelijk heeft de Hoge Raad die besluiten vernietigd. Op 27 maart 1998 is Baybasin aangehouden.

Tot 1 februari 1998 is er bewust geen contact geweest met Turkije inzake het strafrechtelijk onderzoek naar Baybasin, met één uitzondering. Op 7 januari 1998 is met toestemming van de RC door het IRT NON telefonisch informatie doorgegeven over de heroïnezaak aan de afdeling narcotica van de politie Istanbul. Deze zaak leidde in Turkije tot veroordelingen van onder meer N. Korkut en I. Priescu op 25 juni 1999. Baybasin was in Turkije als verdachte aangemerkt maar omdat hij er niet was, is zijn zaak afgesplitst. Overigens waren de zaaksofficier en de teamleider in het in Nederland lopende onderzoek naar Baybasin dezelfde als in het Sitoci-onderzoek waaromtrent wel contacten met de Turkse politie/justitie bestonden. Vanaf 1 februari 1998 is er wel contact met Turkije over de zaak Baybasin. In het eerste gesprek hebben de kernteamofficier en de hoogste politiefunctionaris van het kernteam aan de Turkse autoriteiten uitgelegd waarop de aanvankelijke terughoudendheid was gebaseerd. Twee politiefunctionarissen - de teamleider en de administratief coördinator / applicatie-beheerder - verklaren aan de RC dat Nederland geen Turkse telefoongesprekken heeft gevraagd of gekregen. Het toenmalig hoofd van het technisch bureau van de politie Istanbul, H. Sahin, verklaart op 20 januari 2000 dat in Turkije geen telefoons zijn afgeluisterd ten tijde van de actie tegen Korkut en Priescu en dat er in die tijd helemaal geen actie tegen Baybasin liep. Wel zijn kort na de aanhouding van Baybasin op 27 maart 1998, met toestemming van de raadkamer, Nederlandse tapverslagen en gesprekken naar Turkije gestuurd. Bij de beoordeling van de taps kan het ervoor worden gehouden dat de opgenomen telefoongesprekken formeel afkomstig zijn uit Nederlandse tapkamers.

In het dossier is niet veel aan te treffen dat blijkt geeft van onderzoek door de Turkse politie. Het Hof Den Bosch heeft in de “aanvulling bewijsmiddelen” aangaande de moord in de theetuin (zaak Öge) - naast tapverslagen en in Nederland verkregen gegevens, waaronder een op 13 januari 1999 afgelegde verklaring van verdachte - gebruik gemaakt van vier uit Turkije afkomstige bewijsmiddelen, te weten

- een rapport van in beslagneming van onder meer het vuurwapen waarmee Öge zou zijn doodgeschoten (zonder het verifiërende, vermoedelijk bestaande expertiserapport van het hoofdbureau van politie te Bakirköy dienaangaande);
- twee verklaringen van personen die aanwezig waren in de theetuin en Öge kenden (in welke verklaringen niets wordt vermeld over een motief of dader – laat staan over betrokkenheid van de veroordeelde);
- een voorlopig sectierapport van dr. M. Temiz (het vermoedelijk bestaande definitieve rapport van de instelling van gerechtelijke geneeskunde ontbreekt).

Behalve de gegevens die het Hof heeft gebruikt voor het bewijs zitten er nog enkele processen-verbaal in het dossier over de inbeslagname van spullen, en betreffende onderzoek aan de auto waarmee Öge naar het ziekenhuis is vervoerd, maar belangrijk zijn deze stukken niet. Aan de administratief coördinator / applicatiebeheerder is gevraagd of is geprobeerd de medeverdachte Yavuz te verhoren. Hij heeft geantwoord: “Ik kan mij herinneren dat deze wens bij het team inderdaad bestond maar dat de Turken hem niet konden vinden. Ik weet niet of hij later door de Turken aan een verhoor is onderworpen”.

5. De bevindingen van de technische commissie

5.1 Op 15 november 2009 heeft prof. Jacobs na ontvangst van de rapportages van Peller en BEK TEK gerapporteerd over het onderzoek naar eventuele manipulaties in zes geselecteerde opnames (en twee referentie-opnames). Daarover zie men opnieuw het eerder genoemde technisch rapport ‘*Audio investigations review*’.

Belangrijk is in de eerste plaats de opmerking in paragraaf 2.6 waar Peller de vraag hoe men ‘splicing’ - oftewel lassen (zoals men filmbeelden last) - kan herkennen de ‘million dollar question’ noemt. Daarmee geeft hij goed aan dat deskundigen uiteenlopende conclusies kunnen trekken uit de gelijke waarneming van diverse fenomenen. Peller hangt in dat verband de strenge leer aan en wil niet wachten tot hij een ‘smoking canon’ ziet, maar trekt conclusies uit wat hij beschouwt als een veelheid van onregelmatigheden. Belangrijk is in de tweede plaats de daar tegenover staande opmerking van D. Lacey (namens BEK TEK) dat klikjes en andere geluiden - en dus ook de grafische weergaven daarvan - dikwijls voorkomen bij het opnemen en kopiëren van telefoonopnames. Jacobs concludeert dat beide rapporten zeer verschillend zijn.

Na overleg met de beide onderzoekers concludeert hij dat er geen verklaring is voor het verschijnsel van de ‘cadence mismatches’. Het gaat daarbij om de belpatronen die men hoort als men de telefoon oppakt – in het bijzonder de toonhoogte (frequentie) en het patroon van in- en uitschakelen (*cadence* genaamd). Omdat er internationale standaarden bestaan voor de frequentie en de *cadence* per land, geeft de aard van deze tonen informatie over de locatie van de mobiele telefoon waarop een gesprek binnenkomt. De gemeten frequentie en *cadence* van twee gesprekken kwamen niet overeen met de Nederlandse standaard, noch met die van enig ander land ter wereld. Als Baybasin in Nederland verbleef had het geselecteerde gesprek de Nederlandse frequentie en *cadence* moeten hebben.

Als er heldere tekenen van lassen (*splicing*) worden aangetroffen, zou dat betekenen dat een onderzochte opname een combinatie is van twee of meer separate fragmenten. Dergelijke

lassen kunnen diverse vormen aannemen en moeten worden onderscheiden van gewone storingen en onderbrekingen. De experts hebben wat dit betreft een sterk verschillende benadering. Jacobs kiest ervoor niet verder te gaan in zijn conclusie dan op het punt waar beide collega experts het over eens zijn. De experts zijn het erover eens dat op twee specifieke punten in de gesprekken A-4-34 en A-1-5 enige aannemelijkheid wordt geïndiceerd van 'lassen'. Vermeld kan worden dat Peller beduidend strenger is ten aanzien van A-1-1 en A-1-4 en dat BEK TEK voorzichtig is omdat het hier om digitale kopieën gaat.

5.2 Naar aanleiding van de rapportage en in aansluiting op een aanbeveling van Jacobs om nog enig nader onderzoek te doen heeft de TCEAS op 20 november 2009 nadere vragen gesteld. Bij brief van 10 december 2009 heeft Jacobs op de eerste drie vragen geantwoord, maar voor de vierde vraag was nadere raadpleging van derden noodzakelijk. De vierde vraag betrof de frequentie (in Herz) en vooral de *cadence* (de duur aan/uit) van de beltonen, alsmede de signalering bij het gesprekseinde. De heren Frank Fransen (TNO ICT) en Jan D. Rijnders (KPN Security, Justitieel Aftappen en Monitoring) hebben de noodzakelijke nadere gegevens verstrekt. Deze gegevens noopten prof. Jacobs tot nadere controle van (veel) onverdachte gesprekken. Hij heeft daartoe op 23 juni 2010 alsnog audiofile 3281-kant-2-b waarin de gesprekken A-1-1 en A-1-5 voorkomen, bestudeerd in aanwezigheid van Buruma (die daartoe de file uit de kluis heeft gehaald). Daarbij bleek dat ook bij andere - onverdachte - gesprekken afwijkingen van de eerste volgens de internationale telefoniestandaarden te verwachten beltoon (en daarmee van de cadence) werden aangetroffen, waarvoor evenwel technisch plausibele redenen kunnen bestaan.

Het definitieve antwoord van Jacobs is verzonden op 16 augustus 2010. Hij concludeert 'dat gaandeweg een aantal geopperde mogelijkheden van manipulatie minder aannemelijk geworden is'. Wij citeren:

"Met betrekking tot het door het OM aangedragen audiomateriaal kunnen de volgende twee fundamentele vragen gesteld worden.

1. Komt dit materiaal overeen met datgene wat in de procesvoering gebruikt is?
2. Is het materiaal authentiek, d.w.z. komt het materiaal overeen met wat door de veroordeelde (en diens gesprekspartners) via diens getapte telefoon besproken is?

De eerste vraag is al snel bevestigend beantwoord: de relevante gesprekken waren aanwezig en bleken in een voorspelbare en correcte tijdsvolgorde opgeslagen. Dit is in aanwezigheid van de verdediging geconstateerd.

Voor de beantwoording van de tweede vraag is signaaltechnisch en auditief onderzoek gedaan.

- Het signaaltechnische onderzoek heeft zich geconcentreerd op de beltonen in geselecteerde gesprekken. Het zou 'harde' gegevens kunnen opleveren over mogelijke inauthenticiteit van dit audiomateriaal. Zulke gegevens zijn echter uiteindelijk niet naar boven gekomen.
- Audio onderzoek is minder 'hard', zoals ook al blijkt uit de grote discrepantie tussen de bevindingen van de audio experts (Peller en bek tek llc). Bovendien blijkt een van de twee cruciale constatering van de zuinigste expert (in A-1-5, zie JR) gemist te zijn door de minder-zuinige expert.

Wat er in mijn ogen overblijft zijn de volgende twee punten.

1. In gesprek A-4-34 constateren beide audio experts een mogelijk geval van manipulatie, zie Figuur 6 en de conclusie in JR. Bovendien blijkt de beltoon van a4-34 niet in de internationale standaards voor te komen.
2. In het gesprek A-1-5 constateert eerst de ene, en in tweede instantie ook de tweede, audio expert een mogelijk geval van manipulatie.

Wat daarmee overblijft is enige grond voor twijfel bij de authenticiteit van gesprek A-4-34, en in mindere mate ook bij gesprek A-1-5."

5.3 De TCEAS neemt de conclusies van de technische commissie over voor wat betreft de bevindingen van het signaaltechnische onderzoek. De overwegingen van de technische commissie met betrekking tot het audio onderzoek hebben de TCEAS aanleiding gegeven nog onderzoek te doen of een inhoudelijke verandering van gespreksonderwerp en/of stijl kon worden waargenomen op of nabij de technisch aanwijsbare mogelijke onregelmatigheden in de gesprekken A-1-5 en A-4-34. Dit onderzoek vond plaats tijdens een bijeenkomst op 1 september 2010 waarbij de tolk, prof. Jacobs en de voorzitter aanwezig waren.

Probleem daarbij was dat gesprek A-1-5 in het Koerdisch is gevoerd en de tolk een tolk Turks is. Niettemin kon deze (met behulp van de vertaling zoals gebruikt in de aanvulling bewijsmiddelen van het arrest van het Hof) vaststellen dat het gesprek voorafgaand aan de mogelijke onregelmatigheid ging over de vraag wat er in de krant had gestaan over de moord in de theetuin en daarna over wat er feitelijk in de theetuin was gebeurd. Of preciezer: Na het woord 'ja' van Baybasin (de vijfde keer bij die opname dat zijn stem te horen was) en de woorden 'Zo is het geschreven' van Yavuz volgde de 'klik' en daarna zei Baybasin: 'De kwestie heeft op hun werkplaats/zaak plaatsgevonden, of niet?' Geen onaannemelijk overgang, maar wel een overgang. Het viel de tolk verder op dat het gesprek zeer abrupt - zonder groet o.i.d. - eindigde (zoals ook uit de vertaling blijkt).

Gesprek A-4-34 werd gevoerd in het Turks. Het is een lang gesprek waarbij het erom gaat dat Baybasin zijn gesprekspartner, de advocaat Yildiz, op diezelfde avond in de bar van het Sheraton in Istanbul wil treffen om te spreken over de hierboven onder 3.3 genoemde garantstelling. De gesprekspartner houdt dat af. Op de vraag of Baybasin ten tijde van het gesprek daadwerkelijk in Turkije verbleef kan aan de hand van de signaaltechnische gegevens niet met zekerheid een antwoord worden gegeven. In het politiedossier bevindt zich echter een proces-verbaal van 9 december 1999 waaruit blijkt dat blijkens onderzoek naar de basisstations waarvan gebruik is gemaakt kort voor en ten tijde van dit gesprek, het telefoontoestel van Baybasin uitpeilde in Amsterdam. Over het moment waarop de technisch opvallende gebeurtenis plaatsvond is als gevolg van de slechte geluidskwaliteit geen conclusie te trekken of daar een inhoudelijk bijzondere overgang plaatsvond. Overigens heeft (ook) dit gesprek - op de gesproken tekst afgaand - geen natuurlijk einde. Op 24 maart 1999 heeft Dieker ten overstaan van de RC verklaard: "Ik weet alleen dat het begin en einde van gesprekken weleens wegvallen als gevolg van een storing in de digitale interface."

Wat betreft de gesprekken A-4-34 en A-1-5 concludeert de TCEAS dat niet kan worden vastgesteld dat deze gesprekken zijn gemanipuleerd.

6. Beoordeling ten aanzien van de ontvankelijkheid

6.1 Met betrekking tot de anonieme personen X1 en X2 kan worden vastgesteld dat hun berichten de TCEAS bereikten via de raadvrouw van veroordeelde, resp. een door de raadvrouw in de arm genomen vertrouwenspersoon. Dat noopt de TCEAS tot voorzichtigheid.

In het algemeen gesproken acht de TCEAS het juist om een anonieme verzoeker ten aanzien van wie het vermoeden bestaat dat hij als klokkenluider kan hebben te gelden en die kennelijk bereikt kan worden door de verdediging, niet ontvankelijk te verklaren, indien deze persoon niet - eventueel met behoud van zijn anonimiteit - in contact kan worden gebracht met de TCEAS.

In dit bijzondere geval wil de TCEAS evenwel een uitzondering maken op dit uitgangspunt gelet op (1) de aard van de verklaring van X2 inhoudende een zelfbeschuldiging; (2) de technische onderzoekbaarheid van de juistheid van de beweringen gedaan in de verklaring; (3) het bestaan van de video-opname en audio-opname van de persoon die zegt X2 te zijn. Bij de beslissing om X2 ontvankelijk te verklaren heeft meegewogen dat de TCEAS overtuigd is van de inspanningen van de verdediging om een contact tussen X2 en de TCEAS te bewerkstelligen.

Het voorgaande betekent dat X1 niet zal worden ontvangen als anonieme verzoeker. De aard van zijn beweringen is zodanig dat deze minder rechtstreeks de mogelijkheid aan de orde stellen van een manco dat de rechterlijke besluitvorming kan hebben beïnvloed. Zijn beweringen zijn minder goed technisch onderzoekbaar en er bestaan geen opnames van hem. Het rapport van de heer Celebi kan niet worden aangemerkt als dat van een wetenschapper die de zaak geanalyseerd heeft en daaraan een wetenschappelijke publicatie heeft gewijd. Het stuk is door de TCEAS ter kennisgeving aangenomen.

6.2 De voorgelegde kwestie betreft evident feiten als bedoeld in het Instellingsbesluit, te weten een moord, twee pogingen tot uitlokking van moord, gijzeling en heroïnesmokkel. Van al deze strafbare feiten wordt alleen de moord met levenslange gevangenisstraf bedreigd. De andere feiten werden destijds met een gevangenisstraf van respectievelijk 20, 15 en 12 jaar bedreigd.

7. Overwegingen ten aanzien van de feiten

7.1 De veroordeelde Baybasin ondergaat een levenslange gevangenisstraf. Een beweerde klokkenluider meldt - anoniem - dat hij zelf telefoonopnames heeft gemanipuleerd, terwijl de veroordeling in overgrote mate is gebaseerd op telefoonopnames. Dat zijn twee omstandigheden die de vraag hoogst serieus maken of het oordeel van de rechter is beïnvloed door manco's in de opsporing.

Omdat de bewezenverklaring van de moord op Öge tevens de basis moet zijn geweest voor de opgelegde levenslange gevangenisstraf, heeft de TCEAS die zaak als uitgangspunt genomen. In die zaak zijn bovendien documenten aangedragen aangaande de berechting van de in de bewezenverklaring genoemde medeplegers in Turkije die de beslissing om in deze zaak nader (voor)onderzoek te doen ondersteunen.

7.2 Het is niet uit te sluiten dat X2 eind 1997 in staat was tot het uitvoeren van softwarematige audiomanipulaties. Dergelijke manipulaties zouden resultaten hebben kunnen opleveren die moeilijk louter auditief zijn te detecteren als niet-authentiek, hetgeen zou kunnen verklaren dat de door het Hof gehoorde deskundige van het NFI ze niet heeft waargenomen. Zonder nadere informatie van X2 over de precieze aard van zijn werkzaamheden kan echter niet met zekerheid worden vastgesteld of en zo ja voor welke van de gebruikte opnames hij verantwoordelijk is.

De TCEAS heeft tegen deze achtergrond besloten een nader onderzoek te laten verrichten. De rapportage van de daartoe ingestelde technische commissie geeft geen harde signaal-analytische aanwijzingen (ondanks aanvankelijk bestaande twijfels over de *cadence*). Technische

audio-analyse leidde tot verschillende inschattingen van de geraadpleegde deskundigen. Het eindrapport van prof. Jacobs geeft - na afweging van de argumenten van twee andere ingeschakelde experts, na nader onderzoek door telecommunicatiedeskundigen en heronderzoek - uiteindelijk blijk van 'enige grond voor twijfel' omtrent de authenticiteit van twee van de zes onderzochte gesprekken. Het ene gesprek is genoemd in verband met de moord op Öge; het andere in verband met de gijzeling van Celik. Het nader beluisteren van deze gesprekken (zoals beschreven onder 5.3) brengt de TCEAS tot het oordeel dat niet vastgesteld is kunnen worden dat deze gesprekken zijn gemanipuleerd.

7.3 Als we aannemen dat de werkzaamheden van X2 niettemin tot valse opnames hebben geleid, dan rijst de vraag of en hoe deze opnames in de Nederlandse tapkamers konden worden opgenomen.

Het onderzoek van de technische commissie sluit een aantal scenario's uit. Het is geen afdoende verklarend scenario om te veronderstellen dat een bandje met gemanipuleerde opnames werd meegenomen uit Turkije en heimelijk (buiten de tapkamers om) tussen andere opnames kon worden gelegd, aangezien de door het Hof gebruikte opnames zijn aangetroffen op de audiobanden (en voor zover van belang op de optical disks). Anders gezegd: eventueel door X2 vervaardigde opnames zouden op een of andere heimelijke manier op de (analoge) audiobanden of de (digitale) optical disks terecht moeten zijn gekomen. De TCEAS overweegt dat dit een organisatorisch bijzonder complexe operatie zou vergen. Voor sommige gesprekken, zoals voor de onderzochte gesprekken A-3-24 (Kentucky) en A-4-34 (gijzeling Celik), geldt dat deze inhoudelijk niet van een zodanige aard zijn, dat het zou zijn opgevallen als ze op 'verkeerd' moment waren gevoerd - en daardoor op de daarmee corresponderende 'verkeerde plaats' op de optical disk werden aangetroffen.

Met betrekking tot het gesprek A-1-1 was voor het Hof echter essentieel dat het (tamelijk omfloerste) gesprek kort na de moord werd gevoerd. De opname van dit gesprek op spoelenband 3281 was op een chronologisch voorspelbare en correcte wijze opgeslagen. Dit maakt het niet aannemelijk dat dit gesprek later tussen de bestaande bandopnames op de originele band is geplakt/gelast, zo dat al mogelijk zou zijn geweest gegeven het feit dat diverse sporen werden gebruikt. Twijfel over de praktische mogelijkheid dienaangaande bestaat ook ten aanzien van het gesprek A-1-5. Indien het naderhand tussenvoegen moet worden uitgesloten rijst de vraag hoe dan door kwaadwillenden zoals degenen die beweerdelijk X2 opdracht hebben gegeven, kon worden bewerkstelligd dat de vervalste opnames op het juiste moment werden doorgebeld en vatbaar gemaakt voor tapopnames. De TCEAS acht een dergelijke operatie nagenoeg onuitvoerbaar.

7.4 De TCEAS overweegt aangaande eventueel nader te verrichten onderzoek het volgende. Het is uiteraard mogelijk ook de andere opnames aan een signaal-technisch onderzoek te onderwerpen. De gegevens waarover de TCEAS beschikt nopen niet tot een dermate uitgebreide exercitie.

Daarbij overweegt de TCEAS dat bij gebrek aan nadere informatie van X2 - bijvoorbeeld over de inhoud van de beweerdelijk door hem gemanipuleerde opnames - geen gericht onderzoek kan worden gedaan. Bovendien is geen antwoord verkregen op de vraag hoe gemanipuleerde telefoongesprekken (zo deze hebben bestaan) terecht zouden hebben kunnen komen op de optische schijven resp. de spoelenbanden. In Nederland is eventueel nader onderzoek daarnaar buiten het technisch domein niet uitvoerbaar gebleken, onder meer omdat de Nederlander Z (zie 3.7) die naar zeggen meer weet van de zaak voorshands niet is te achterhalen. Of andere in Nederland verblijvende personen concrete, bruikbare en betrouwbare gegevens hierover zouden kunnen aandragen die een relevant ander licht op de hiervoor

aangehaalde feiten kunnen werpen, is de TCEAS - ondanks diverse gevraagde en ongevraagde adviezen dienaangaande - niet gebleken.

Voor wat betreft onderzoek in Turkije: indien het al mogelijk zou zijn te zijner tijd X2 (en eventueel X1) in Turkije te horen, geen van beiden heeft uitlatingen gedaan over de wijze waarop gemanipuleerde bandopnamen uiteindelijk over de tap zouden komen. Voorts is niet met zekerheid bekend of de heer Menzir bereid en in staat is meer over het onderhavige opsporingsonderzoek te zeggen. In het licht van dit alles is het weinig zinvol te overwegen de heer Tankuz te horen aangaande de beweringen van X2 en X1.

Het is de TCEAS niet ontgaan dat de (Turkse) vrijspraak resp. het uitblijven van vervolging in Turkije jegens de twee in het veroordelend arrest genoemde medeplegers in de Öge-zaak, vragen oproept rond de moord in de theetuin. Het zoeken naar mogelijke antwoorden gaat echter het bestek van de TCEAS te buiten, nog afgezien van de omstandigheid dat de lastige uitvoerbaarheid van nader onderzoek dienaangaande en de internationale dimensie daarvan aan nader onderzoek door de TCEAS in de weg staat.

De TCEAS heeft stilgestaan bij de vraag hoe kan worden verklaard dat de Nederlandse politie en justitie kennelijk niet meer bewijsmateriaal uit Turkije hebben verkregen. Weliswaar is opgemerkt dat elk contact met de Turkse politie en justitie over deze zaak is vermeden tot 1 februari 1998 (zie hierboven onder 4.5), maar de veroordeling in eerste aanleg geschiedde op 9 februari 2001 en het lijkt een evident belang om in een moordzaak waarbij de betrokkenheid van de verdachte niet-rechtstreeks is, zo stellig mogelijk bewijsmateriaal aan de rechtbank aan te bieden. De TCEAS heeft zich erover verbaasd dat relatief eenvoudige verificaties achterwege zijn gebleven (bijvoorbeeld met betrekking tot het expertiserapport inzake het vuurwapen en het voorlopig sectierapport), maar ziet daarin geen aanleiding te veronderstellen dat er sprake zou zijn van het 'op het verkeerde been zetten van de rechter' terwijl niet aannemelijk is geworden dat aldus ontlastend materiaal aan de rechter is onthouden.

7.5. Huseyin Baybasin ondergaat een levenslange gevangenisstraf. Deze is onder meer - maar in doorslaggevende mate - gebaseerd op de bewezenverklaring van het medeplegen in absentia van de moord op ene Sadik Suleyman Öge.

De TCEAS buigt zich over de vraag of zich ernstige manco's hebben voorgedaan die een evenwichtige beoordeling van de feiten door de rechter in de weg hebben gestaan. De aanleiding voor dit onderzoek van de TCEAS is een stuk waarin die vraag is benaderd vanuit kritiek op de door het Hof Den Bosch gebruikte tapopnames. Het bewijs voor de betrokkenheid van Baybasin bij de door het Hof bewezen verklaarde feiten berust voor een belangrijk deel op afgeluisterde telefoongesprekken. De TCEAS is van oordeel dat niet vastgesteld is kunnen worden dat er gemanipuleerd is in de onderzochte gesprekken. Zelfs als wordt uitgegaan van manipulatie door X2 of enig ander, is uit de nu voorhanden gegevens onvoldoende op te maken hoe die manipulatie kan hebben geresulteerd in de door het Hof gebruikte opnamen. De - overigens geclausuleerde - twijfel die ten aanzien van twee van de onderzochte gesprekken is blijven bestaan, leidt de TCEAS niet tot een ander oordeel. Noodgedwongen is het onderzoek beperkt gebleven tot technische vragen. Andere kwesties die de TCEAS gaande het onderzoek heeft gezien, raken de aan de orde gestelde veroordeling. De daaromtrent gerezen - en onbeantwoord gebleven - vragen zijn evenwel niet van dien aard dat gebleken is van ernstige manco's die een evenwichtige beoordeling van de feiten door de rechter in de weg hebben gestaan.

Een en ander impliceert dat de TCEAS geen rol ziet weggelegd voor de inschakeling van een CEAS-driemanschap.

3 januari 2011